

Sygn. akt I CSK 492/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

SSA Jan Futro

w sprawie z powództwa W. S.
przeciwko Wojskowej Agencji Mieszkaniowej Oddział Regionalny w W.
o zapłatę i zobowiązanie do zawarcia umowy o wypłatę ekwiwalentu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 19 maja 2010 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 28 stycznia 2009 r., sygn. akt VI ACa (...),

odrzuca skargę kasacyjną co do zaskarżenia powyższego wyroku w części oddalającej powództwo (pkt 1 *in fine*), natomiast w pozostałym zakresie tenże wyrok uchyla i sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Uzasadnienie

Powód, po rozszerzeniu powództwa w trakcie sprawy, domagał się zasądzenia od pozwanej Wojskowej Agencji Mieszkaniowej na jego rzecz kwoty 88.370,10 zł z tytułu ekwiwalentu pieniężnego za rezygnację z kwatery wojskowej oraz zobowiązania jej do zawarcia z nim umowy o wypłatę tego ekwiwalentu.

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z 6 marca 2008 r. powództwo oddalił jako bezzasadne. Z ustaleń tego Sądu wynika, że powód po ukończeniu w 1998 r. studiów na Wojskowej Akademii Technicznej otrzymał stopień oficerski i został powołany do czynnej służby wojskowej, którą pełnił jako służbę stałą w charakterze asystenta i inżyniera naukowo-dydaktycznego w tejże Akademii. Ze względu na zmniejszenie stanu etatowego powodowi wypowiedziano stosunek służby wojskowej i zwolniono go z tej służby z dniem 28 lutego 2003 r. Wcześniej, bo pismem z 14 lutego 2003 r. powód wystąpił o wypłatę ekwiwalentu pieniężnego za rezygnację z kwatery wojskowej. Pismo to pozostało bez odpowiedzi pozwanej Agencji, stąd też kolejnym pismem – z 13 kwietnia 2007 r. - zwrócił się do niej ponownie z powyższym żądaniem. Wówczas to strona pozwana odpowiadając na to pismo, odmówiła mu spełnienia żądania.

W wyniku apelacji powoda Sąd Apelacyjny wyrokiem z 28 stycznia 2009 r. zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że zobowiązał stronę pozwaną do złożenia oświadczenia woli w przedmiocie zawarcia z powodem umowy o wypłatę ekwiwalentu pieniężnego w kwocie 88.370,10 zł w zamian za rezygnację z kwatery wojskowej z dniem 28 lutego 2003 r., natomiast w pozostałej części oddalił.

Sąd Apelacyjny mając na względzie poczynione przez Sąd pierwszej instancji ustalenia faktyczne, dokonał oceny zasadności powództwa z punktu widzenia zwłaszcza art. 23 ust. 1, art. 24 ust. 4 i art. 47 ust. 7 ustawy z 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej w wersji obowiązującej w dacie zwolnienia powoda ze służby wojskowej, pełnionej jako służba stała. W konsekwencji Sąd ten przyjął, że strona pozwana powinna była zawrzeć z powodem umowę wskazaną w art. 47 ust. 1 wymienionej ustawy, a zatem umowę o wypłatę ekwiwalentu w zamian za rezygnację z kwatery. Umowę tę należało zawrzeć niezwłocznie po złożeniu przez powoda wniosku w tym przedmiocie. Skoro strona pozwana tego nie uczyniła, to powództwo w zakresie roszczenia przewidzianego w art. 64 k.c. należało uwzględnić. Sąd Apelacyjny po poczynieniu dodatkowego ustalenia, podkreślił, że istotna dla oceny

tego roszczenia była okoliczność, że pierwszy wniosek powoda o wypłatę ekwiwalentu (z 4 kwietnia 1998 r.) został zarejestrowany z dniem 7 sierpnia 1997 r., a zatem z datą złożenia wniosku o przydział kwatery. Oznacza to, że wniosek o ekwiwalent powód złożył skutecznie, gdyż był wówczas żołnierzem służby czynnej.

W skardze kasacyjnej ukierunkowanej na cały wyrok Sądu Apelacyjnego strona pozwana, w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej przewidzianej w art. 398³ § 1 k.p.c., zarzuciła naruszenie:

- art. 23 ust. 1 i 2 w zw. z art. 24 ust. 1 i 4 ustawy z 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej (t.j. Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz. 368) w brzmieniu nadanym przez art. 8 pkt 7 i 8 ustawy z 5 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 240, poz. 2055),
- art. 118 k.c. oraz art. 84 ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 1997 r., Nr 10, poz. 55 ze zm.) w zw. z art. 9 ust. 1 i art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy (Dz. U. z 1992 r., Nr 5, poz. 18, ze zm.) i art. 123 § 1 pkt 1 k.c., a także
- art. 387 § 1 k.c.

W konkluzji skargi kasacyjnej strona pozwana zawarła wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przede wszystkim trzeba podkreślić, że zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, z urzędu natomiast bierze pod rozwagę jedynie nieważność postępowania, co oznacza związanie przytoczonymi w skardze kasacyjnej jej podstawami, ogólnie określonymi w art. 398³ § 1 k.p.c. Podstawy te determinują kierunek postępowania Sądu Najwyższego.

Wobec wielokrotnej zmiany stanu prawnego w okresie po zwolnieniu skarżącego ze służby wojskowej należy także poczynić zastrzeżenie, że kwestia uprawnień skarżącego do wypłaty ekwiwalentu pieniężnego za rezygnację z kwatery wojskowej podlega ocenie według stanu prawnego obowiązującego w dacie zakończenia przezeń służby wojskowej. Skoro miarodajną datą jest tu dzień 28 lutego 2003 r., to wchodzi zatem w rachubę przepisy ustawy z 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej (t.j. Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz.

368; dalej jako: ustawa z 1995 r. lub ustawa o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych) w brzmieniu nadanym przez art. 8 pkt 7 i 8 ustawy z 5 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 240, poz. 2055).

Z przepisu art. 23 ust. 1 ustawy z 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych wynika, że żołnierz zawodowy zwolniony z czynnej służby wojskowej, pełnionej jako służba stała, zachowuje, z zastrzeżeniem ust. 2, prawo do kwatery, jeżeli nabył uprawnienia do: emerytury wojskowej lub wojskowej renty inwalidzkiej. Z ustępu drugiego tegoż artykułu wynika natomiast, że żołnierz zwolniony z czynnej służby wojskowej, pełnionej jako służba stała, jeżeli nie nabył uprawnień do emerytury lub wojskowej renty inwalidzkiej, w przypadku wypowiedzenia stosunku służbowego przez właściwy organ wojskowy z powodu przeniesienia, przekształcenia lub likwidacji jednostki wojskowej, na skutek restrukturyzacji Sił Zbrojnych, zachowuje prawo do zajmowanej kwatery stałej, przy czym w tym wypadku nie stosuje się art. 58 ust. 5. W związku z przytoczoną treścią obu przepisów, strona pozwana podkreśliła w uzasadnieniu swej skargi kasacyjnej, że Sąd Apelacyjny naruszył także art. 23 ust. 5 ustawy, gdyż zachowanie lub nabycie uprawnień do kwatery stwierdza, w drodze decyzji administracyjnej, dyrektor oddziału terenowego Agencji. Pomijając zagadnienie, że zarzut został sformułowany jedynie w uzasadnieniu skargi kasacyjnej, należy stwierdzić, że zarzut ten jest chybiony, gdyż w razie sporu sądowego zagadnienie zachowanie lub nabycie tych uprawnień wyjaśnia i rozstrzyga sąd.

Co się tyczy natomiast zarzutu naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 23 ust. 1 i 2 ustawy z 1995 r. o zakwaterowaniu, to również nie zasługuje on na uwzględnienie. Jest oczywiste, że skarżący po zwolnieniu go ze służby wojskowej nie zachował prawa do kwatery, jednakże istota sporu polega na czymś innym. Trafnie bowiem Sąd Apelacyjny wyszedł z założenia, że w odniesieniu do powoda chodzi o sytuację przewidzianą w art. 24 ust. 4 ustawy z 1995 r. Przepis ten funkcjonalnie jest powiązany z ustępem pierwszym tego artykułu, stąd też należy przytoczyć oba te przepisy. I tak stosownie do art. 24 ust. 1, prawo do kwatery realizuje się na wniosek żołnierza zawodowego, o którym mowa w art. 22 ust. 1 i 3, jak również osoby, o której mowa w art. 23 ust. 1 i 3, zwanych dalej „osobami uprawnionymi”, przez: 1) przydział kwatery albo wypłacenie ekwiwalentu pieniężnego w zamian za rezygnację z kwatery. W myśl natomiast art. 24 ust. 4, jeżeli do czasu zwolnienia z zawodowej służby wojskowej pełnionej jako służba

stała żołnierzowi nie przydzielono kwatery lub nie wypłacono ekwiwalentu, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, z dniem zwolnienia ze służby wypłaca się mu ten ekwiwalent. Przepis art. 47 stosuje się odpowiednio. Jak zatem widać w analizie prawnej problemu uwzględnić poza tym trzeba regulację zawartą w art. 47 omawianej ustawy. Istotne są dwa przepisy: ust. 1 oraz ust. 7. Zgodnie z ust. 1 tego artykułu, ekwiwalent pieniężny, o którym mowa w art. 24 ust. 1 pkt 2, wypłaca się na podstawie umowy zawartej między dyrektorem oddziału rejonowego Agencji a osobą uprawnioną. Z przepisu art. 47 ust. 7 wynika z kolei, że żołnierz zawodowy, który otrzymał ekwiwalent pieniężny i został zwolniony z zawodowej służby wojskowej bez zachowania prawa do kwatery, jest obowiązany, z wyłączeniem przypadku, o którym mowa w art. 23 ust. 2, zwrócić otrzymany ekwiwalent według stawek obowiązujących w dniu zwolnienia z zawodowej służby wojskowej, w wypadku zwolnienia: 1) w okresie służby obowiązkowej - w całości, 2) po tym okresie - za lata kalendarzowe brakujące do nabycia uprawnień emerytalnych.

Podzielić należy pogląd Sądu Apelacyjnego, że analiza art. 47 ust. 1 i 7 w zw. z art. 23 ust. 2 i art. 24 ust. 4 ustawy z 1995 r. prowadzi do wniosku, że tylko żołnierz, który zakończył służbę wojskową w inny sposób niż określony w art. 23 ust. 2 i który nie nabył zarazem uprawnień emerytalnych lub rentowych, traci prawo do kwatery stałej, a także wypłaconego już ekwiwalentu pieniężnego. Ekwiwalent ten musi wówczas zwrócić. Oznacza to, że we wszelkich innych wypadkach żołnierz zachowuje prawo do niewypłaconego ekwiwalentu, jeżeli tylko mamy do czynienia z sytuacją określoną w art. 24 ust. 4 w zw. z art. 23 ust. 2 ustawy o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych. Nie bez znaczenia jest więc okoliczność, że przed wypłaceniem przysługującego powodowi ekwiwalentu został on zwolniony z czynnej służby wojskowej, przy czym nie nabył on jednocześnie uprawnień do emerytury lub wojskowej renty inwalidzkiej.

W konsekwencji takiego stanu rzeczy uwzględnić trzeba fakt, że powód znajdował się na liście osób oczekujących na przyznanie ekwiwalentu pieniężnego i że ekwiwalentu tego mu nie wypłacono przed zwolnieniem ze służby. Przewidziane w tym względzie w art. 47 ust. 1 ustawy z 1995 r. roszczenie realizuje się w drodze umowy cywilnoprawnej. Jeżeli Wojskowa Agencja Mieszkaniowa odmawia zawarcia odpowiedniej umowy, uprawnionemu przysługuje roszczenie o jej zawarcie (art. 64 k.c.). Uwzględnienie powództwa o zawarcie umowy kreuje z kolei roszczenie o wypłatę ekwiwalentu (zob. uzasadnienia wyroków Sądu Najwyższego z 9 lipca 2003 r., IV CKN 320/2001, LEX 146442 i 8 marca 2005 r., IV CKN 477/04, niepubl.).

Reasumując dotychczasowe wywody, należy stwierdzić, że sama zasada roszczenia powoda o zobowiązanie skarżącej do złożenia oświadczenia woli w przedmiocie zawarcia z powodem umowy o wypłatę ekwiwalentu pieniężnego nie budzi wątpliwości. Biorąc jednak pod rozwagę kolejny zarzut zawarty w skardze kasacyjnej trzeba jednocześnie podkreślić, że treść końcowego rozstrzygnięcia sprawy jest mimo wszystko zagadnieniem otwartym.

Zarzutem tym jest zarzut pominięcia przez Sąd drugiej instancji kwestii ewentualnego przedawnienia dochodzonego roszczenia. Skarżąca twierdzi, że w myśl art. 9 ust. 1 w zw. z art. 46 ustawy z 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy (Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 693 ze zm.; z dniem 1 lipca 2004 r. tytuł tej ustawy został zmieniony przez art. 159 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych), roszczenie z tytułu zakwaterowania przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. Skarżąca trafnie zauważa, że Sąd drugiej instancji w ogóle do tego zarzutu się nie odniósł, aczkolwiek był on przez nią zgłoszony w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji. Zważywszy, że postępowanie apelacyjne jest kontynuacją postępowania przed sądem pierwszej instancji, jest to oczywiste uchybienie procesowe, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy. Ze względu na nierozważenie omawianego zarzutu w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, Sąd Najwyższy nie poddaje go bliższej ocenie. Trudno bowiem byłoby przyjąć, że brak wypowiedzi Sądu drugiej instancji co do tego zarzutu oznacza, iż tym samym Sąd ten podzielił w tym zakresie pogląd Sądu niższej instancji. Podkreślić zaś trzeba, że Sąd Okręgowy jako Sąd pierwszej instancji oddalając powództwo przyjął jednak, że do przedawnienia nie doszło. Dodatkowo można jeszcze zauważyć, że w myśl art. 9 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy (Dz. U. z 1992 r. Nr 5, poz. 18 ze zm.), organ wojskowy właściwy do rozpatrywania roszczeń z tytułu uposażenia i innych należności pieniężnych może nie uwzględnić upływu przedawnienia, jeżeli opóźnienie w dochodzeniu roszczenia jest usprawiedliwione wyjątkowymi okolicznościami.

Jeżeli chodzi wreszcie o zarzut naruszenia art. 387 § 1 k.c., to nie sposób do niego się ustosunkować, ponieważ nie został on sformułowany zgodnie ze standardami obowiązującymi w zakresie powoływania podstawy kasacyjnej dotyczącej naruszenia prawa materialnego. Jak wynika z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., naruszenie prawa materialnego stanowiące podstawę skargi kasacyjnej może polegać na błędnej wykładni przepisu lub na jego niewłaściwym zastosowaniu. Według natomiast skarżącej,

naruszenie art. 387 § 1 k.c. miałyby polegać na orzeczeniu o obowiązku niemożliwym do spełnienia. Przedstawiony sposób ujęcia naruszenia prawa materialnego nie odpowiada ustawowemu wymaganiu, co zwalnia Sąd Najwyższy od odniesienia się do powyższego zarzutu.

Na koniec należy zauważyć, że skargą kasacyjną strona pozwana zaskarżyła cały wyrok Sądu Apelacyjnego i w konkluzji domaga się uchylecia tego wyroku w całości, aczkolwiek w wyroku tym częściowo powództwo zostało oddalone. Jest oczywiste, że w tym zakresie przedmiotowym skarga kasacyjna strony pozwanej była niedopuszczalna, stąd też należało ją częściowo odrzucić. Orzeczenie o częściowym odrzuceniu skargi kasacyjnej znajduje podstawę art. 398⁶ § 3 k.p.c.

O uchyleniu zaskarżonego wyroku w pozostałej części i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.